

PROTOKOL

2023 | YIL 4 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**“Rasyonel Politikalar” Altında
Türkiye Ekonomisi**

Baki Demirel

Putin’in “Belirsizlik” Korkusu

Meltem Hasançebi

**Ziraat Katılım Bankası Reklam Filmi’nin
Eleştirel Söylem Analizine Göre İncelenmesi**

Asiye IŞIK

**Fransa’yı Uyandıran Ölüm: Nahel Merzouk ve
Devam Eden Eşitlik Mücadelesi**

Muharrem Bayrak

**COVID-19’un Küresel Güvenliğe Etkisi:
Çıkarımlar ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılıarı**

Fevzi Kırbaşoğlu

**İbrahim Kalın’da Varlık ve İnsan Tasavvuru:
Makale Tanıtımını**

Ragıp Ergün

**21. Yüzyılda Uluslararası Sistemi
Yeniden Kurgulamak (Mı?)**

**Merve Suna
Özel Özcan**

**Metin Heper’in “Türkiye’de Devlet Geleneği”
Adlı Eseri Üzerine Tahlil**

**Öznur
Küçükkelepçe**

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN

EDİTÖR YARDIMCILARI

Öğr. Gör. Dr. Fatma NALBANT

Arş. Gör. Dr. Tülay DEMİR

Arş. Gör. Dr. Nisa ERDEM

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Bünyamin ER (Yönetim Bilişim Sistemleri)

Prof. Dr. İsmail KÖSE (Uluslararası İlişkiler)

Doç. Dr. Umut ÜZAR (İktisat)

Doç. Dr. Vahit GÜNTAY (Uluslararası İlişkiler)

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin YADİGAROĞLU (Sosyoloji)

İLETİŞİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, No:2-06

Telefon: 04623773227

Faks: +90 462 325 3205 – 325 3185

E-Posta: sam@ktu.edu.tr

Web: www.ktu.edu.tr/sam

Yayın Türü:

Ulusal Süreli

**KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ**

**STRATEJİK
ARAŞTIRMA MERKEZİ**

PROTOKOL DERGİSİ

SAHİBİ

Doç. Dr.
Özgür TÜFEKÇİ

Karadeniz Teknik
Üniversitesi
Stratejik Araştırma
Merkezi Müdürü

KTÜ SAM Protokol Dergisi kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat, işletme ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimler alanında, kısa makalelere yer veren akademik bir dergidir. Kısa makalelerin yanı sıra rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da dergi bünyesinde her sayıda belirli oranda yer verilecektir.

KTÜ SAM Protokol Dergisi Şubat ve Ağustos aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.

Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yazarlara aittir; Derginin sorumluluğu yoktur.

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

İÇİNDEKİLER

Kısa makale	“Rasyonel Politikalar” Altında Türkiye Ekonomisi <i>Doç. Dr. Baki Demirel</i>	6-18
Değerlendirme/ Fikir Yazısı	Putin’in “Belirsizlik” Korkusu <i>Doktorant Meltem Hasançebi</i>	21-24
Kısa makale	Ziraat Katılım Bankası Reklam Filmi’nin Eleştirel Söylem Analizine Göre İncelenmesi <i>Doktorant Asiye Işık</i>	26-38
Değerlendirme/ Fikir Yazısı	Fransa’yı Uyandıran Ölüm: Nahel Merzouk ve Devam Eden Eşitlik Mücadelesi <i>Doktorant Muharrem Bayrak</i>	40-43
Değerlendirme/ Fikir Yazısı	COVID-19’un Küresel Güvenliğe Etkisi: Çıkarımlar ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılıarı <i>Arş. Gör. Fevzi Kırbasoğlu</i>	45-50
Makale Tanıtımı	İbrahim Kalın’da Varlık ve İnsan Tasavvuru: Makale Tanıtımı <i>Dr. Öğr. Üyesi Ragıp Ergün</i>	52-58
Değerlendirme / Fikir Yazısı	21. Yüzyılda Uluslararası Sistemi Yeniden Kurgulamak (Mı?) <i>Doç. Dr. Merve Suna Özel Özcan</i>	60-64
Kitap Değerlendirmesi	Metin Heper’in “Türkiye’de Devlet Geleneği” Adlı Eseri Üzerine Tahlil <i>Doktorant Öznur Küçükkeleş</i>	66-74

PROTOKOL

21. YÜZYILDA ULUSLARARASI SİSTEMİ YENİDEN KURGULAMAK (MI?)

Doç. Dr. Merve Suna Özel Özcan

*Kırıkkale Üniversitesi
mervesuna@yahoo.com*

2000 yılı sonrasında uluslararası alanda yaşanan çatışmaların ve yarattığı etkilerin artması düşündürücüdür. Teknolojik gelişim ile birlikte var olan sistem içinde bireylerin de temel aktörler hâline gelebildiği görülmektedir. Özellikle sosyal medya basta olmak üzere teknolojinin gücü ve etkileri Arap Baharı süreci gibi yaşanan kriz ile kendini gösterirken, bugün insansız hava araçları ile devam ettirilen savaşlar da mevcuttur. Diğer taraftan gelişen yapay zekâ ile pek çok alanda insanın yerini alabileceğine dair öngörüler sunan yeni bir teknolojik atılım da söz konusudur. Geleneksel dünyanın geleneksel algıların değişen yüzyılı olsa da 21. yüzyılda hâla temel güdüler ile hareket eden aktörlerin varlığı belki de bize sistemde değişmeyen şeylerin her daim var olacağını alt metinleri ile sunmaktadır. Bu açıdan bu çalışma biraz teorik ve felsefi sorgulamalar ile bir okumayı hedeflemektedir. Bu kapsamda var olan ontolojik yapının arka planında tarihsel ve güdüsel gerçekliklerin etkilerinin sorgulamasının güncel olaylar ile örneklendirilerek sunulması amaçlanmaktadır.

Dünya tarihi ve uluslararası ilişkiler tarihini eş zamanlı bir okuma ile düşünebilir miyiz? Bu sorunun cevabı özellikle realist yaklaşım noktasında güç ile bağlantılı olacaktır. Çünkü bir aktörün güç odaklı yaklaşımı, karşısında bulunanları kendi çıkarları noktasında tehlikeli kılar. Yani bir anlamda düşman yaratılmış olur. Nitekim tarih boyunca da bu durum yani ötekinin üretimi her daim olmuştur. Bireyler açısından kimlikler kim olduğumuzu yansıtırken; güç de devlet ya da diğer siyasi birimler bağlamında bir nevi gücümüz, kim olduğumuzu yansıtırma noktasında dönüşür (Özel Özcan, 2022). Yani güçlü isen hegemonya arayışında isen büyük/ başat/ süper güç (Kennedy, 1989; Levy 1983; Modelski, 1987), güçsüz isen öteki konumu şeklinde basit bir okuma sunabilir belki de. Burada ilk güç ve tabi buna bağlı olarak hegemonya savaşı örneğini Thukydides'in MÖ 431 ile 404 yılları arasında süren Peloponnesos Savaşı tarihinde görüyoruz. Realizm açısından bu yeterli olmuştur. İki kent devlet güç mücadelesinde Atina ve Sparta. Esasında bu tarihsel ve teorik okumanın ne ilk ne de son örneğidir. Ancak var olduğu dönem içinde sistemin doğasına dair Thukydides'in bu eserinin bize sunduğu algı ve devletlerin güdü oluşumunun açıklanması önemlidir. Nitekim bize realist yaklaşımı sunan Thukydides'in Peloponnesos Savaşı'nın nedenini açıklayışında yer verdiği "The Melian

Dialogue'nda (Melos Diyalogu)" görülebilir. Atinalılar, Sparta kolonisi olan Meloslulara gider ve tahakkümlerini kabul etmesini ister. Onlara "en kötüsünü çekmeden teslim olma avantajına sahip olacakları"na dair bir teklif sunulur çünkü Atinalıların amacı yok etmeyerek kazanmaktır. Thukydides'in ifadeleri ile Meloslular, aldıkları tüm yetişkin erkekleri öldüren ve kadınları ve çocukları köle olarak satan Atinalılara teslim olmuştur.¹

Görüldüğü gibi daha ilk aşamada güç, tahakküm, savaş gibi kavramlar ve güdüler sistem içinde varlığını göstermektedir. Tarih boyunca da bu durum çok değişmemiştir. İmparatorluklar, devletler, kent devletler ya da derebeyler siyasi birim olarak var olan bu aktörler, uluslararası sistemde kendi alanlarını yaratma amacındadır. Bu aktörler açısından güç ve savaş olguları uluslararası sistemi ve düzeni değiştiren ve etkileyen en önemi sonuçların yaratıcısıdır. Bu açıdan şiddet tek boyutlu bir erkin elinde değildir. Esasında bu durum uluslararası ilişkilere olduğu kadar birey de içkindir. Nitekim Waltz'un (2001) sorguladığı gibi şiddet bireyden sisteme var olan bir gerçekliktir. Savaşın birçok farklı tanımı olsa da asıl önemli olan belirli kriterlerin savaşı tanımlamasıdır. Uluslararası arenada şiddet kavramının baskın kullanımı ya doğrudan şiddet ya da askeri güç ile eşdeğer olmakla birlikte barış durumuna da odaklanmaktadır. Şiddetin tüm yönleri (fiziksel, psikolojik, iktisadi, siyasi, vb.) tarihsel bir olgudur (Erden Kaya & Özel Özcan, 2022). Uluslararası arenada "biz" ve "öteki" tanımları kimlik ekseninde yorumlansa da burada güvenlik algısının yeri unutulmamalıdır.

Bu arka plan I. ve II. Dünya Savaşları'nın var olan sistem içinde aktörler arası etkileşiminde de kendini gösterir. Uluslararası sistemde büyük güçler arası mücadelede (Kennedy 1989; Levy 1983) Bismarck'ın Alman Milli Birliği'ni sağlamasından II. Wilhelm'in Weltpolitik yaklaşımına dair ne kadar fark varsa sanırım sistem içinde devletlerin devraldıkları miraslar ve güç kodları da o kadar değişmektedir. Çünkü Bismarck Alman Milli Birliği'ni savaşlar ile sağlarken, II. Wilhelm de Alman İmparatorluğu'nun sistemde daha da güçlenmesini istemiştir. Tek bir fark vardır: Konjonktürel gelişmeleri okumak. Dolayısıyla bir aktörün sistemde başarı için savaşı göze alacak olması onun şartları okuma yetisinin mükemmelliğini ne kadar gösterir, bu nokta sorgulanması gereken bir durumdur. Yine benzer şekilde II. Dünya Savaşı süreci içinde Musollini'nin İtalya'da iktidara gelmesi, İtalyan Milli Birliği'nin sağlandığı 1860'lardan güçlenme noktasında ne kadar farklılık

¹ Bkz: Thucydides, The Peloponnesian War, The Melian Dialogue (Book 5, Chapter 17), Erişim Adresi: <http://academics.wellesley.edu/ClassicalStudies/CLCV102/Thucydides--MelianDialogue.html>

sunmaktadır. Temel konu zamanın ruhunu okumak, politik ve ideolojik yaklaşımları sorgulamak ve tabii konjonktür de saklıdır. Aktörlerin güç odaklı tutumunda bu durum Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısı içinde de çok değişmemiştir. 1989 yılında ise İki kutuplu dünyanın simgesi hâline gelen Berlin Duvarı yıkılırken Sovyetler Birliği'nin ideolojik temelleri de yıkılmıştır. 1991 yılı itibarıyla artık uluslararası alanda hegemonya arayışında olan iki süper güçten biri olan SSCB yoktur; ABD ise uluslararası sistemde galip güçtür.

Esasında var olan sistem içinde aktörlerin güç- düşman odaklı olması başta da belirttiğim gibi şaşırtıcı değil. Ebette bu durumu çok basitleştirici yaklaşımlarda görmek de mümkün. Neticede uluslararası ilişkiler teorik yaklaşımları içinde de bu durum sorgulanmakta. Güç ve hegemonya dediğimizde, anarşi konusu zihin dünyamızda uluslararası ilişkilerin bir gerçekliği olarak uyanmaktadır. Bu açıdan uluslararası bir toplum yaklaşımı bağlamında "Anarşik Toplum" (Bull, 1977) ile karakterize edilen bir tanımlanması da unutulmamalıdır. İş birliği liberal yaklaşım ile öne çıkarılırken kimlikler ise inşaçılık (Wendt, 1995) ile kendini göstermektedir. Nitekim sistem içinde var olan değişimler sarihdir.

Öte yandan Soğuk Savaş sonrasında oluşan Liberal Uluslararası Düzen Acharya da (2020) teorik yaklaşımlar ve metin içinde belirttiğimiz hegemonya bağlamında dikkatle okunmalıdır. Acharya'ya göre; Liberal uluslararası düzen Batılı olmayan dünya için hegemonyaya yönelik kısmı ile düşünüldüğünde temel bir gerilim yaratmaktadır. Tam bu noktada en dikkat çeken konu uluslararası alandaki aktörlerin yaklaşımlarının ve politik hamlelerinin tarihsel kökenlerden kopmayan bir şekilde devam etmekte olduğudur. Bu konuyu Soğuk Savaş Dönemi'nin farklı unsurlar ve konjonktürel gelişmeler ekseninde yorumlanması bize gerçekten de tarihin bir şekilde yarattığı güç döngülerini hatırlatır. İster Modelski'nin (1987) başat güçleri isterse de Mearshimer'in (2001) dikkatini çektiği hiç bir gücün barışı sağlayamadığı anarşik bir sistem olarak bakalım. Sonuçta varılan nokta aktörler arası hegemonya arayışı olacaktır. Bu açıdan Mearshimer'in (2001) savaşa hazırlanan devletlerin kendilerini güvende hissedebileceği varsayımını sorgulamalıyız. Burada görülmesi gereken konu da ötekilikler ve var olan güven konusudur. Acharya (2014) Batı'nın seçici bir kulübü olduğunu varsaymaktadır. Bu açıdan var olan sistem içinde Batılı olmayanların güven duygusu ya da aidiyetleri nasıldır?

Tüm bu sorgulamaların geldiği nokta ise 21. yüzyılda var olan sistem içinde uyumlu bir uluslararası ilişkilerin ne kadar gerçekçi olduğudur. Yaşanan bölgesel çatışmalar, iç savaşlar ile yarattıkları göç, iklim krizleri, insan haklarının unutulduğu alanların yaratılması gibi pek çok küresel sorun bunun cevabını

bizlere vermektedir. Var olan yapı içinde dünya yeniden farklı kutupların ortaya çıktığı bir arena hâline gelmektedir. Soğuk Savaş'ın ideolojik ikili yapısı bugün Rusya ve ABD odağında bir kırılmayı karşımıza çıkarmasa da arka planda farklı araçlar ve amaçlar ile devam eden bir hegemonya arayışı söz konusudur. Dolayısı ile *II. Soğuk Savaş Dönemi* olarak adlandırabileceğimiz Batı ve Doğu arasındaki küresel karşı duruş, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın 2022 Şubat ayında başladığı tarihten çok daha önce başlamıştır. Rusya Federasyonu'nun sistemde büyük güç arayışı ile yerini aldığını kabul ettiğini Putin döneminden bile daha eskiye götürmek hatalı olacak mıdır?

Nitekim 21. yüzyılın var olan sistem ve düzen oluşumu yüzyıllardır devletlerin sahip oldukları o itici güçle okunmalıdır. Devletler geçmişten bu yana sistemde hâkim olma amacı ile hareket ederken, ötekiler yaratıp savaşlar ile güçlerini ortaya koymuş, tüm bunlar olmamış gibi de sistemde devamlılık odağında ilerlemiştir. Sonuç olarak tarih pek çok savaşın unutulduğu tozlu rafların incelenmesi gereken bir kütüphane olarak bunları bize sunarken diğer taraftan aynı nehirde ikinci kez yıkanamayacak olan aktörler suyun akış ve gücüne göre kendilerini konumlandırmaktadır.

Kaynakça:

- Acharya, A. (2020). Hegemony and Diversity in the 'Liberal International Order': Theory and Reality. <https://www.e-ir.info/2020/01/14/hegemony-and-diversity-in-the-liberal-international-order-theory-and-reality/>
- Acharya, A. (2014). *The end of american world order*. Cambridge, UK.
- Erden, Kaya E. & Özel-Özcan, M. S. (2022). *Şiddetin kökenleri: işgaller, sürgünler, katliamlar, soykırımlar*. Orion Yayınevi.
- Kennedy, P. (1989). *The rise and fall of the great powers*. Unwin Hyman
- Levy, J. S. (1983). *War in the modern great power system*. The University Press Of Kentucky.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics* W. W. Norton & Company.
- Modelska, G. (1987). *Long cycles in world politics*. Palgrave Macmillan.
- Özel Özcan, M. S. (2022). Uluslararası sistemde "öteki"nin kimlik analizine dair: Biz'e karşı "onlar". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(31), 109-123 .
- Thucydides, *The Peloponnesian War, The Melian Dialogue* (Book 5, Chapter 17)

<http://academics.wellesley.edu/ClassicalStudies/CLCV102/Thucydides--MelianDialogue.html>
adresinden 15.08.2023 tarihinde alınmıştır.

Waltz, K. (2001). *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*. Columbia University Press.

Wendt, A. (1995). Constructing international politics. *International Security*, 20(1), 71-81.
<https://doi.org/10.2307/2539217>

PROTOKOL

Protokol Dergisi

Çağrı Metni

Protokol dergisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi bünyesinde yayımlanmaktadır. Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Ekonomi, Kent, Çevre ve Yönetim konuları başta olmak üzere sosyal bilimler alanına dair kısa makalelere yer veren hakemli dergi, Şubat ve Ağustos olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Kısa makalelerin yanı sıra derginin her sayısında rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da yer verilmektedir.

Dergi, öncelikli olarak ilgili alanlardaki güncel strateji temelli konulara dair tartışmaları okuyucu ile buluşturmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda hazırladığınız çalışmalarınızı bekliyoruz...

Genel yayım ilkeleri ve yazım kuralları için:

www.ktu.edu.tr/sam/protokol

Dergiye yazı göndermek için:

suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

PROTOKOL

PROTOKOL

2023 | YIL 4 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**“Rasyonel Politikalar” Altında
Türkiye Ekonomisi**

Baki Demirel

Putin’in “Belirsizlik” Korkusu

Meltem Hasançebi

**Ziraat Katılım Bankası Reklam Filmi’nin
Eleştirel Söylem Analizine Göre İncelenmesi**

Asiye IŞIK

**Fransa’yı Uyandıran Ölüm: Nahel Merzouk ve
Devam Eden Eşitlik Mücadelesi**

Muharrem Bayrak

**COVID-19’un Küresel Güvenliğe Etkisi:
Çıkarımlar ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılıarı**

Fevzi Kırbaşoğlu

**İbrahim Kalın’da Varlık ve İnsan Tasavvuru:
Makale Tanıtımını**

Ragıp Ergün

**21. Yüzyılda Uluslararası Sistemi
Yeniden Kurgulamak (Mı?)**

**Merve Suna
Özel Özcan**

**Metin Heper’in “Türkiye’de Devlet Geleneği”
Adlı Eseri Üzerine Tahlil**

**Öznur
Küçükkelepçe**